

WSPOMNIENIE POŚMIERTNE

**Pamięci prof. dra hab. Józefa Buszki
(2 IX 1925–22 X 2003)**

22 października 2003 r. po siedemdziesięciu ośmiu latach życia odszedł na zawsze prof. dr Józef Buszko. Należał do tych uczonych, którzy na trwale wpisali się w dzieje nauki polskiej. Był znakomitym badaczem dziejów społecznych i politycznych oraz znawcą historii Polski i powszechnej XIX i XX wieku.

Urodził się 2 września 1925 r. w Dębicy w rodzinie nauczycielskiej Alojzego Józefa i Heleny Buszko z domu Ściora. Ojciec po ukończeniu w 1921 r. studiów prawniczych rozpoczął pracę w charakterze nauczyciela w Państwowym Gimnazjum im. Króla Władysława Jagielly w Dębicy, do którego to w roku szkolnym 1937/38 zaczął uczęszczać jego syn Józef.

W sierpniu 1939 r. ojciec Profesora został zmobilizowany do wojska jako porucznik rezerwy i już nigdy nie powrócił do rodzinnego domu, do żony i dzieci. Po 17 września 1939 r. znalazł się w niewoli sowieckiej. Z Armią gen. Andersa wyszedł na Bliski Wschód, a następnie z II Korpusem odbył kampanię włoską, by wreszcie znaleźć się w Wielkiej Brytanii, gdzie w 1957 r. zmarł.

We wrześniu 1939 r. Profesor z matką Heleną i siostrą Zofią przeszedł w Zaleszczykach granicę polsko-rumuńską. Na obczyźnie w Rumunii przebywał do lutego 1941 r., gdzie w polskiej szkole średniej kontynuował naukę w zakresie trzeciej i czwartej klasy gimnazjalnej. W czasie wojny, chcąc uniknąć wywozu na przymusowe roboty, był robotnikiem w składnicy skór i w urzędzie pocztowym przy dworcu kolejowym w Dębicy oraz jednocześnie uczył się na tajnych kompletach. Maturę zdał w Dębicy w czerwcu 1944 r. przed Tajną Komisją Egzaminacyjną, a 9 marca 1945 r. zapisał się na ówczesny Wydział Filozoficzny Uniwersytetu Jagiellońskiego na kierunek historii. Odtąd swoje dalsze naukowe i zawodowe losy związał z tą Uczelnią. 18 marca 1948 r. ukończył studia otrzymując dyplom magistra filozofii. Równocześnie w latach 1946–1949 był słuchaczem Szkoły Nauk Politycznych przy Wydziale Prawa, której dyplom ukończenia otrzymał 31 grudnia 1949 r.

Na studiach Profesor był członkiem działających w Uniwersytecie organizacji młodzieżowych: Związku Niezależnej Młodzieży Socjalistycznej, Koła Akademickiego Organizacji Młodzieży Towarzystwa Uniwersytetu Robotniczego, Zarządu Bratniej Pomocy Studentów UJ, Związku Akademickiego Młodzieży Polskiej, a następnie Związku Młodzieży Polskiej.

Józef Buszko był uczestnikiem seminarium magisterskiego prof. dra Kazimierza Piwarskiego i pod jego kierunkiem napisał pracę doktorską „Partie polityczne Galicji wobec sejmowej reformy wyborczej w latach 1907–1911”, obronioną 19 grudnia 1949 r.

Po ukończeniu studiów w marcu 1948 r. związał się z Katedrą Historii Nowożytnej i Powszechnej kierowaną przez prof. dra Kazimierza Piwarskiego jako doktorant, a następnie, od 1 kwietnia 1949 r., młodszy asystent. Od 1951 r. był asystentem w Katedrze Historii Polski Nowożytnej i Najnowszej. W 1952 r. został starszym asystentem, a w 1953 r. adiunktem. Tytuł naukowy docenta Józef Buszko uzyskał 24 czerwca 1955 r., profesora nadzwyczajnego nauk humanistycznych 28 maja 1966 r., profesora zwyczajnego 4 kwietnia 1974 r. Od roku akademickiego 1961/62 Józef Buszko kierował Zakładem Najnowszej Historii Polski. Funkcję tę sprawował do przejścia na emeryturę 30 września 1995 r.

W pracy naukowej Profesor początkowo skupił się na historii politycznej Galicji. Przez wiele lat zajmował się problematyką ruchów społeczno-politycznych w Galicji. Od lat sześćdziesiątych zainteresował się dziejami Krakowa i Uniwersytetu Jagiellońskiego. Profesor ogłosił kilka rozpraw dotyczących międzywojnia oraz różnych zagadnień dotyczących drugiej wojny światowej, a szczególnie polityki okupacyjnej III Rzeszy. Aktywnie zajmował się badaniami o charakterze regionalnym. Był autorem 378 publikacji naukowych, w tym m.in. wielonakładowego podręcznika *Historia Polski 1964–1948*, Warszawa 1978 – 13 wydań, *Wielkiej Historii Polski*, tom ósmy pt. *Od niewoli do niepodległości (1864–1918)*, Kraków 2001 oraz redaktorem wydawnictwa seryjnego „*Studia Austro-Polonica*”.

Na uwagę zasługują liczne prace redaktorskie. W 1965 r. Profesor objął kierownictwo czasopisma „*Małopolskie Studia Historyczne*”, organu oddziałów PTH w Polsce. Od 1967 r. pismo zmieniło tytuł na „*Studia Historyczne*”, stając się organem Komisji Historycznej PAN w Krakowie. Profesor był członkiem Komitetu Redakcyjnego „*Materiałów do dziejów oświaty w okresie okupacji hitlerowskiej (1939–1945) na terenie podziemnego Okręgu Szkolnego Krakowskiego*”, czasopisma „*Z pola walki*”, pisma Uniwersytetu w Strasburgu „*Etudes Danaubiennes*” oraz członkiem korespondentem „*Austrian Historic Yearbook*”. Jego rozprawy ukazywały się w językach niemieckim, francuskim i angielskim.

Profesor oprócz pracy naukowej pełnił szereg funkcji w Uniwersytecie, był m.in. prorektorem i dyrektorem Instytutu Historii. Służył swoją wiedzą innym szkołom wyższym, m.in. w latach 1951–1953 pełnił obowiązki wykładowcy w WSP w Katowicach. Od 1952 r. prowadził wykłady z historii Polski lat 1918–1945 i seminaRIA w WSP w Krakowie, do której ściągnął do pracy kolejnych profesorów i związał się z nią aż do przejścia na emeryturę. Był promotorem 196 magistrów historii,

a na jego seminaria zgłaszało się zawsze więcej studentów niż było miejsc. W WSP doktoryzował 10 osób (Alina Fitowa, Marian Fortuna, Wincenty Kołodziej, Józef Łaptos, Ryszard Madej, Władysław Masiarz, Piotr Matusak, Aleksandra Pietrzyk, Andrzej Wojtas i Jerzy Zawistowski), z których połowa uzyskała stopnie doktora habilitowanego i tytuły profesorskie.

W grudniu 1999 r. minęło 50 lat od promocji doktorskiej i z tej okazji 17 stycznia 2000 r. w Collegium Maius odbyła się uroczystość odnowienia doktoratu połączona z wręczeniem książki pamiątkowej. Za osiągnięcia naukowe, dydaktyczne, organizacyjne był wielokrotnie nagradzany i odznaczany.

Pozostanie na zawsze w naszej pamięci nie tylko jako wielki uczony, ale także skromny, życzliwy wobec kolegów człowiek i wychowawca licznych pokoleń studentów. Prof. Józef Buszko został pochowany 25 października 2003 r. na cmentarzu parafialnym w Krzeszowicach w grobowcu rodziny Orczykowskich.

Marian Fortuna